

ARBEJDE OG SOCIALT ANSVAR

Reglerne for arbejdsindvandring i 1960erne og 1970erne ændrede sig hurtigt i takt med de økonomiske konjunkturer.

I 1960erne var det almindeligt, at udlændinge tog til Danmark på turistvisum for at søge arbejde.

Når krisen rammer

I slutningen af 1960erne ramte en økonomisk afmatning Vesteuropa. Det betød, at man i Vesttyskland indførte regler for at begrænse indvandring af arbejdskraft for at undgå stor arbejdsløshed. Den samme situation opstod i Danmark i 1970.

Den 5. november 1970 meddelte Arbejdsministeriet, at ansøgninger om nye arbejdstilladelser som hovedregel ikke ville blive imødekommet.

De følgende års lovgivning havde tre formål. En række dispensationsregler blev opstillet, der skulle sikre, at forsyningen af arbejdskraft til industrien stadig kunne skaffes. Desuden forsøgte myndighederne med reglerne at dæmme op for indvandringen og dermed begrænse den generelle arbejdsløshed. Endelig tjente forskellige stramninger i dispensationsreglerne til at sikre fremmedarbejdernes forhold ved opholdet i Danmark i form af regler for bolig, kontrakt, rejse osv.

Arbejdsgiverens import

Reglerne for arbejdstilladelser centrerer sig omkring, at det er arbejdsgiveren, der søger om tilladelse til at importere arbejdskraft, og det er det generelle arbejdsmarked, der vurderes, når tilladelser skal gives og fornyes. Formålet med dispensationerne er på den måde at skaffe den nødvendige arbejdskraft til den danske industri.

Udlændinge med særlig tilknytning til Danmark – dvs. udlændinge, der var født i Danmark, dansk gift eller havde familie i Danmark – var undtaget for

indvandrerstoppet. Det samme var udlændinge med særlige uddannelser eller erhverv. Dette gjaldt i juni 1973 bl.a. for overordnede funktionærer i udenlandske selskaber, arkitekter, læger, tandlæger, professorer, videnskabelige medarbejdere ved forskningsinstitutioner, kunstnere, artister og huslig medhjælp i private husholdninger m.fl.

Endelig var nordiske statsborgere fritaget for at søge arbejdstilladelse, og med Danmarks indtrædelse i EF per 1. januar 1973 blev også statsborgere i medlemslandene undtaget fra stoppet.

*Manuelt arbejde på
køleskabsfabrik i
Glostrup. Foto: Uwe
Bødewadt.*

Også et socialt ansvar

Import af udenlandsk arbejdskraft betød også sociale forpligtelser for arbejdsgiverne i form af at sørge for indkvartering og senere også for 40 timers danskundervisning.

Indvandringens omfang og placering i lavtlønnede, konjunkturfølsomme brancher betød desuden, at der efter få år blev behov for regler omkring udlændinges adgang til sociale ydelser såsom børnepenge, pension og skattefradrag, adgang til skolegang for børnene osv. Arbejdskraften blev på den måde også et spørgsmål om socialt ansvar.

Socialhjælp og pension

I 1976 blev opstillet regler for adgang til socialhjælp efter bistandsloven. Grundlæggende i regelsættet var balancen mellem hjælp og hjemsendelse for udlændinge fra lande udenfor Norden og EF. Hvis der blev skønnet, at hjælpen ville vare mere end et år, skulle hjemsendelse overvejes. Omvendt foreskrev reglerne, at hvis den enkelte havde opholdt sig 2-3 år i Danmark, blev vedkommende ikke hjemsendt, hvis han eller hun havde en tilknytning til Danmark.

Den 1. januar 1977 trådte en konvention med Tyrkiet i kraft, der betød, at tyrkiske statsborgere, der havde boet uafbrudt i Danmark i fem år og var indrejst inden det fyldte 55. år, eller som havde boet 10 år i Danmark, men var indrejst efter det fyldte 55. år, ikke kunne hjemsendes.

Adgangen til pension afhang af bilaterale aftaler mellem enkelte lande. Mellem Danmark og Tyrkiet blev i 1976 indgået en aftale sådan, at arbejdere fra Tyrkiet, der havde været beskæftiget minimum et år og havde boet minimum fem år i Danmark, havde ret til folkepension, også selvom de ikke længere ved pensionstidspunktet boede i Danmark. Andre arbejdere fra Tyrkiet, der havde boet i Danmark minimum 5 år mellem deres 15. og 67. år havde ret til folkepension, hvis de stadig boede i Danmark. Størrelsen af pensionen blev udregnet på baggrund af, hvor længe den enkelte havde arbejdet og boet i Danmark.

Reglerne for adgang til socialhjælp kan således bedst karakteriseres som en balancegang mellem idealet om en velfærdsstat for alle, og ideen om kun at hjælpe tilhørende borgere med et særligt tilhørsforhold til Danmark.